

τὸ τοῦ Χρυσίππου ἀπὸ τὸν Ἐυριπίδην ἐπαρθέν· Οἴμοι κα-
σέγητε! Ὅμμα σὸν ταραττεται, ἤγουν ἀρχίζει νὰ ταρατ-
τεται καὶ νὰ συγχύζεται.

ΡΞΒ'. Ἡ Ληκτικὴ, ἐναντία τῆς εἰρημένης, σημαί-
ουσα ὅτι παύει τὴν ἐνεργίαν, οἷον, Ὁ λόγος σέβνυται.
Ταῦτα εἶναι τὰ κυριώτερα εἶδη τῶν συνθέτων προτάσεων
καὶ τὸν ἔχοντων φανερὰν τὴν σύνθετον κατηγορίαν, καὶ
τῶν ὁποίων ἡ σύνθεσις χρειάζεται ἐκθέσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Περὶ τινῶν παθῶν τῶν προτάσεων.

ΡΞΓ'.

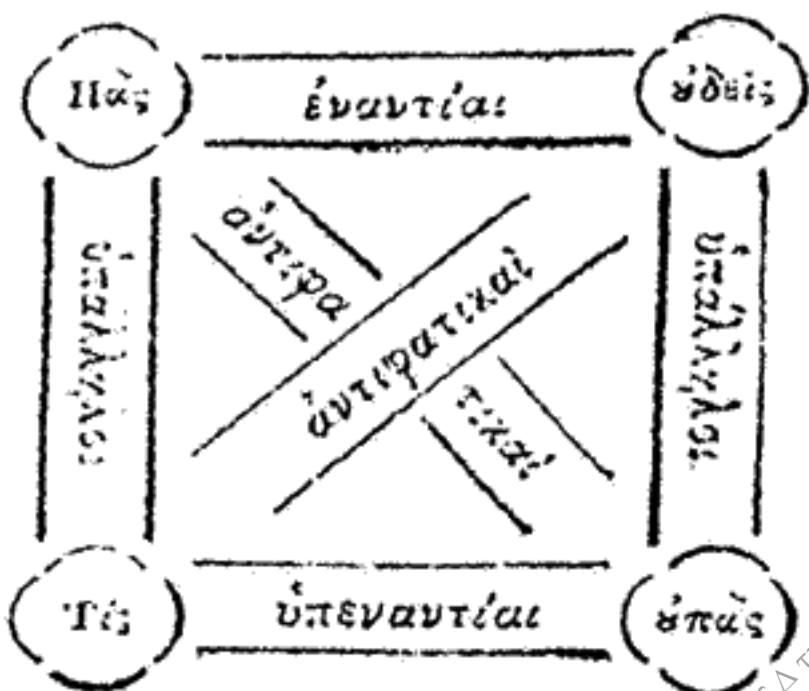
Εἰς τὰς προτάσεις συνειθίζουσιν οἱ Διαλεκτικοὶ νὰ ἐξετά-
ζουσιν ἐπιθεωρούμενα τινα πάθη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρῶτον πε-
ριεργάζονται τὴν ἀντίθεσιν. εἶναι δὲ ἀντίθεσις μάχη προ-
τάσεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ἐναντία
τινα κατηγοροῦσι. οἷον, Πᾶς ἄνθρωπος περιπατεῖ. Οὐδεὶς
ἄνθρωπος περιπατεῖ· τέσσαρες δὲ εἶναι αἱ ἀντιθέσεις, ἐ-
ναντία, ὑπεραντία, ὑπέλληλος, ἀντιφατικὴ.

ΡΞΔ'. Ἐναντία ἀντίθεσις οἷον προτάσεων εἶ-
ναι, ὅταν κατὰ μὲν τὸ πρῶτον εἶναι καὶ αἱ ὅροι καθόλου, κατὰ δὲ
τὸ δεύτερον, ἢ μὲν καταφατικὴ, ἢ δὲ ἀποφατικὴ· οἷον, Πᾶς
ἄνθρωπος λογικός· Οὐδεὶς ἄνθρωπος λογικός· Αὗται, εἰς

χαρακτήρα ούσιώδη, ὅποιος εἶναι ὁ εἰρημένος, ἔχουσιν τὴν εἰσότηταν ἄληθειάν μὲν ἢ καταφάσκουσα, καὶ ψεύδεται δὲ ἢ ἀποφατικῆ, ψευδῆς δὲ ἢ καταφατικῆ· οἷον Πᾶς ἄνθρωπος τετράπους· Οὐδεὶς ἄνθρωπος τετράπους· εἰς δὲ εὐδεχόμενον, συναψεύδονται, οἷον Πᾶς ἄνθρωπος εἶναι φιλόσοφος· Οὐδεὶς ἄνθρωπος εἶναι φιλόσοφος.

ΠΞΕ. Ὑπεναντία δὲ ἀντιθέσεις εἶναι, ὅταν αἱ προτάσεις κατὰ μὲν ποσὸν εἶναι καὶ αἱ δύο μερικαί, κατὰ δὲ τὸ ποιοῦν, ἢ μὲν καταφάσκη, ἢ δὲ ἀποφάσκη· Λέγονται δὲ ὑπεναντία ὡς ὑποτάσσονται εἰς τὰς ἐναντίας, καθὼς φαίνεται ἀπὸ τοῦ ἐφεξῆς διαγράμματος· οἷον, Τίς ἄνθρωπος λογικός· Οὐ πᾶς ἄνθρωπος λογικός· Αὗται δὲ εἰς μὲν ούσιώδη χαρακτήρα ἔχουσι τὴν καταφατικὴν ἀληθῆ, τὴν δὲ ἀποφατικὴν ψευδῆ, εἰς δὲ ἀδύνατον, τουναντίον, ἀληθινὴν μὲν τὴν ἀποφατικὴν, ψευδῆ δὲ τὴν καταφατικὴν· εἰς δὲ εὐδεχόμενον, συναληθεύουσι.

ΠΞΣ. Αἱ δὲ κατὰ ποιοῦν μὲν ταυτιζόμεναι, κατὰ δὲ ποσὸν διαφέρουσαι λέγονται ὑπάλληλοι· οἷον, Πᾶς καὶ Τίς, οὐδεὶς καὶ οὐ πᾶς· λέγονται δὲ ὑπάλληλοι, ἐπειδὴ αἱ μὲν καθόλου ὑποτάσσουσιν εἰς ἑαυτὰς τὰς μερικὰς, αἱ δὲ μερικαὶ ὑποτάσσονται εἰς τὰς καθόλου· διὰ τοῦτο ἢ ὑπὸ εἰς μὲν τὰς καθόλου σημαίνει ἐνέργειαν, εἰς δὲ τὰς μερικὰς, πάθος. Εἰς χαρακτήρα ούσιώδη αἱ μὲν καταφάσκουσαι ὑπάλληλοι συναληθεύουσιν· αἱ δὲ ἀποφάσκουσαι συμψεύδονται· οἷον, Πᾶς ἄνθρωπος λογικός

ἄρα καὶ Τίς· ἀληθῆ καὶ τὰ δύο· Οὐδείς ἀνθρώπος λογικός, ψευδής· ψευδής καὶ, Οὐ πᾶς ἄνθρωπος λογικός.

ΡΞΖ'. Ἀντίφασις δὲ προτάσεων εἶναι μάχη καὶ κατὰ πρῶτον καὶ κατὰ δεύτερον συμβαίνουσα· οἷον, Πᾶς καὶ Οὐ πᾶς, Οὐδείς καὶ Τίς· εἶναι δὲ τούτων εἶναι ὅταν ἢ μία ἀληθεύῃ, ἢ ἄλλη μὴ ψεύδεται· καὶ ὅταν ἢ μία ψεύδεται, ἢ ἄλλη μὴ ἀληθεύῃ· εἶναι, ἴσον καὶ αἰ δίω συνηληθῆσαν, ἢ συνεψεύδοντο, ἢ κολυύει ἐξ ἀπαιτίας ἢ ἀντίφασις (ΞΚ').

ΡΞΙΙ'. Δεύτερον θεωρεῖται εἰς τὰς προτάσεις ἡ ἰσοδυναμία, ἣτις εἶναι συμφωνία δύο ἀντικειμένων προτάσεων γενομένη ἀπὸ προσθήκης τοῦ Ὀυ μέρους.

ΡΞΩ'. Ἰσοδύναμοι λοιπὸν γίνονται προτάσεις δύο ἀντίθετοι, ὅταν πρὸ μιᾶς αὐτῶν βαλλῆ τὸ ἀρνητικὸν μέρος Ὀυ καθῶς πρέπει. Πρέπει δὲ εἰς μὲν τὰς ἀντιφατικὰς μὴ βάλλεται ἔμπροσθεν τοῦ προσδιορισμοῦ· οἷον Πᾶς καὶ οὐχὶ Οὐ πᾶς· ἢ οὐ Πᾶς καὶ Οὐ πᾶς· Οὐδείς καὶ οὐ Τίς, ἢ Τίς καὶ οὐχὶ Οὐδείς. Κίς δὲ τὰς ἐναντίας καὶ ὑπεναντίας πρέπει μὴ βάλλεται τὸ οὐ πρὸ τοῦ ῥήματος· οἷον Πᾶς ἔστι· Οὐδείς οὐκ ἔστι· ἢ Οὐδείς ἔστι, Πᾶς οὐκ ἔστι. Τίς ἔστιν, Οὐ πᾶς οὐκ ἔστι· ἢ Οὐ πᾶς ἔστιν, Τίς οὐκ ἔστι. Κίς δὲ τὰς ἀπαλλήλους πρέπει τὸ μέρος μὴ βάλλεται διπλοῦν καὶ πρὸ τοῦ προσδιορισμοῦ καὶ πρὸ τοῦ ῥήματος· οἷον Πᾶς ἔστιν, οὐ Τίς οὐκ ἔστιν· ἢ Τίς ἔστιν, οὐ Πᾶς οὐκ ἔστι· Οὐδείς ἔστιν, οὐχὶ Οὐ πᾶς οὐκ ἔστιν· ἢ Οὐ πᾶς ἔστιν, οὐχὶ Οὐδείς οὐκ ἔστι. Περιληπτικῶς δὲ ἐμφοῦναι τοὺς κανόνας τούτους τοῦ περικλειῦς Ἰουγενίου τὸ ἐφεξῆς τετραστίχον.

Τοῦ Ὀυ τελευταῖος ἀντιφασκούμενος πρόση

Ὀυκὸς ἐναντίαις τε χ' ὑπεναντίαις

Ἐν ταῖς ὑπαλλήλοις δὲ ὡς ἑκατέρως,

Ἰσοδυναμῆς ἔσονται αἱ ἀντιθέσεις.

ΡΟ'. Λόγος δὲ τούτων τῶν ἰσοδυναμιῶν εἶναι, ὅτι τὸ ἀρνητικὸν μέρος ἀναφέρει τὰ πρὸ τῶν ἑποίων τίθεται καὶ προτεθεὺς εἰς τὸ καθόλου καὶ καταφατικὸν Πᾶς μεταβάλλει τὴν πρότασιν εἰς τὴν μερικτὴν, καὶ ἀποφατικὴν οὐ πᾶς· προταχθεὺς δὲ εἰς τὴν μερικτὴν καὶ ἀποφατικὴν οὐ πᾶς τὴν πρέπει εἰς τὴν καθόλου καὶ καταφατικὴν οὐχὶ οὐ πᾶς. Ἐὰν δὲ, καθὼς εἰς τὰς ἐναντίας καὶ ὑπεναντίας, βαλεῖται πρὸ τοῦ ῥήματος, ἢ μὲν ποσότης μένει ἢ αὐτὴ, ἢ δὲ ποιότης μεταβάλλεται· εἰν δὲ τεθεῖ καὶ πρὸ τοῦ προσδιορισμοῦ καὶ πρὸ τοῦ ῥήματος, τὴν μὲν ποσότητα πρέπει, τρέπον δὲ ἐντάμα καὶ τὴν ποιότητα, τὴν ἀντικαθιστᾷ πάλιν.

ΡΟΑ'. Τρίτου θεωρεῖται εἰς τὰς προτάσεις ἡ ἀντι-
στροφή. Ἀντίστροφοι δὲ προτάσεις λέγονται, αἵτινες, ἀφ' οὐ ἀντιπραψῶσιν οἱ ὅροι των, συναληθεύουσιν ἢ συμψεύδου-
ται. Ἰδὴ δὲ ἀντιστροφῆς εἶναι τέσσαρα· ἀπλῆ, κατὰ συμβε-
δηκὸς κατ' ἀντιθέσιν, ἐνδεχομένη.

ΡΟΒ'. Ἀπλῆ ἀντιστροφή εἶναι, κατὰ τὴν ὁποίαν μετα-
τιθέσθαι μὲν οἱ ὅροι, ἢ δὲ ποιότης φυλάττεται. Ἀν-
τιπρῆσαι δὲ κατ' αὐτὴν ἢ καθόλου ἀποφατικὴ καὶ ἢ μερι-
κὴ καταφατικὴ· οἶον ἢ, Οὐδεὶς ἄνθρωπος λίθος εἰς τὴν, Οὐ-
δεὶς λίθος ἄνθρωπος· καὶ ἢ Τίς ἄνθρωπος φιλόσοφος εἰς
τὴν Τίς φιλόσοφος ἄνθρωπος.

Σημειώσεις. Διὰ συντομίαν τὴν μὲν καθόλου καταφατικὴν πρότα-
σιν θέλομεν σημειῖν μὲ τὸ Α, τὴν δὲ καθόλου ἀποφατικὴν μὲ
τὸ Ι· καὶ τὴν μερικτὴν καταφατικὴν μὲ τὸ Ι, τὴν δὲ μερικτὴν
ἀποφατικὴν μὲ τὸ Ο.

ΡΟΓ'. Εἰς τὴν κατὰ συμβεδηκὸς ἀντιπρῆσιν μετατί-
θεται μὲν οἱ ὅροι, σώζεται δὲ ἢ τῆς προτάσεως ποιότης,

78 ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΠΑΘΩΝ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ.

ἀλλ' ἡ ποσότης μεταβάλλεται ἀπὸ τὸ καθόλου εἰς τὸ μερικόν· ἀντιστρέφουσι δὲ ἢ μὲν Α εἰς Ι, ἢ δὲ Κ εἰς Ο.

ΡΟΔ'. Εἰς τὴν κατ' ἀντίθεσιν ἀντιστροφὴν φυλάττουσι μὲν αἱ προτάσεις τὸ ποσόν, μεταβάλλουσι δὲ τὸ ποιόν, τρέπουσι δὲ τὸν ἀντιστρέφόμενον ὅρον εἰς ἀίρετον· ἀντιστρέφουσι δὲ οὕτως ἢ Ο κατ' ἢ Α· οἶον, Οὐ πᾶς ἄνθρωπος πένης· Τίς οὐ πένης εἶναι ἄνθρωπος. Πᾶς ἄνθρωπος λογικὸς, καὶ Οὐδὲν οὐ λογικὸν εἶναι ἄνθρωπος.

ΡΟΕ'. Εἰς δὲ τὴν ἐνδεχομένην ἀντιστροφὴν, οἱ μὲν ὅροι τῆς προτάσεως φυλάττουσι τὴν αὐτὴν τάξιν, μεταβάλλουσι δὲ μόνον τὴν ποιότητα· ἀντιστρέφουσι δὲ οὕτως ἢ Ι ἢ ἢ Ο εἰς ἐνδεχομένην ἄληθιν· οἶον τίς ἄνθρωπος περιπατεῖ, ἢ τίς οὐ περιπατεῖ· ὅλλ' εἶναι τὸτο μᾶλλον ἵκευεντ' ἵσσις (ΡΞΙ') παρά ἀντιστροφῆς.

ΡΟΣ'. Οἱ δὲ κανόνες αὗτοι ἐπισημαίνονται εἰς τοὺς ἐφεξῆς λόγους. Τῆς Κ οἱ ὅροι εἶναι καθόλου, τῆς δὲ Ι μερικοὶ (ΡΛΖ')· διὰ τοῦτο καὶ μετατοπιζόμενοι οἶον μεταβάλλουσι τὸ ποσόν (ΡΞΘ'). Τῆς δὲ Α ὁ κατηγορούμενος μερικὸς οἶον (ΡΛΖ'), μετακατεθέμενος ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ μερικευθῆ (ΡΟΓ'). Τοῦτο δὲ πάσχει καὶ ἢ Κ, ἐπειδὴ ὁ κατηγορούμενος ὅρος τῆς καθόλου οἶον ἐμπορεῖ νὰ ἀληθευθῆ καὶ ὡς μερικὸς. Ἡ δὲ Ο ἀντιστρέφει κατ' ἀντίθεσιν· καὶ διασπάζεται ἢ ἀλήθειά της· διότι, ἐπειδὴ Οὐ πᾶς ἄνθρωπος Πένης, ἄρα Τίς οὐ πένης εἶναι ἄνθρωπος· καὶ ἐπειδὴ Πᾶς ἄνθρωπος Λογικὸς, ἄρα Οὐδεὶς ἢ λογικὸς εἶναι ἄνθρωπος· διότι οὐ πένης θέλει νὰ εἴπῃ πλούσιος, εὐγενής, ὠραῖος, καὶ πῶν ἐπιλέτων παρεκτός τοῦ Πένης (ΡΚΒ')· ἄρα Τίς πλούσιος εἶναι ἄνθρωπος, Τίς εὐγενής εἶναι ἄνθρωπος κτ. ὡσαύτως οὐ λογικὸς θέλει νὰ εἴπῃ, ἄλογος, ἀναισθητός, κτ. ἄρα οὐδὲν ἄλογον εἶναι ἄνθρωπος κτλ.

ΛΟΓΙΚΗΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ Α΄.

ΜΕΡΟΣ Γ΄.

Περὶ Διάνοιας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Τί εἶναι Διάνοια καὶ περὶ τοῦ ἑρμηνεύοντος αὐτὴν λόγου.

ΡΟΖ΄.

Τὸ ἔργον τοῦ Λόγου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἀπὸ κρίσεως μεταδραίνει εἰς ἄλληλη κρίσιν, ὀνομάζεται Διάνοια. Μεταδραίνει δὲ ἢ ἀμέσως, οἶον,

Πᾶς ἄνθρωπος θνητός

ἄρα καὶ, Τίς ἄνθρωπος θνητός

ἢ διὰ μεταστροφῆς ἄλλης κρίσεως, οἶον,

Πᾶς ἄνθρωπος θνητός

Σωκράτης εἶναι ἄνθρωπος

ἄρα καὶ Σωκράτης εἶναι θνητός.

ΡΟΗ΄. Εἶναι λοιπὸν δύο γένη Διανοίας. Διάνοια ἀμεσῆ καὶ Διάνοια ἑμμεσῆ, τῶν ὁποίων τὰ εἶδη θέλομεν ἰδίᾳ ἐκθέσειν ἐφεξῆς.

ΡΟΘ'. Πᾶσα διάνοια περιέχει ὕλην καὶ εἶδος· καὶ ὕλη μὲν εἶναι αἱ κρίσεις, ἐκ τῶν ὁποῦν συναπαρτίζεται· εἶδος δὲ, ὁ τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῦν συνάπτεται εἰς τὸ νὰ παραχθῇ ἀπὸ τῶν ὁῶν ἢ ἀπὸ μίαν ἄλλη τις κυρία καὶ ἀληθινή· εἰς πᾶσαν λοιπὴν διάνοιαν ἐμφιλοχωρεῖ παντοδαπότης, τὴν ὁποῖαν συνδέει ὁ λόγος εἰς ἐνότητα, ἡγῶν τα παντοδαπὰ τὰ συνάπτει καὶ τὰ κἀμνει ἐν, καὶ ἐπορένως εἰς πᾶσαν διάνοιαν ἐμφιλοχωρεῖ θέσεις, ἀντίθεσις, σύνθεσις.

ΡΗ'. Ἴαν ἐπιθεωρήσωμεν τὰ ἔργα τοῦ λόγου, ἰδέεν καὶ κρίσιν καὶ διάνοιαν, θέλουμεν ἰδεῖν, ὅτι καθὼς εἰς καθὴν ἐκείνῃ ἢ θέσις καὶ ἀντίθεσις καὶ σύνθεσις (Ν', Ρ', Η'), οὕτως ἐπικρατοῦν τὰ τρία ταῦτα καὶ εἰς τὰ τρία ὁμοῦ παραλλάττεται πρὸς ἄλληλα· διότι πᾶσα ἰδέα νοητὸν τε πορίζουσα, εἰς ἑαυτὴν νοημένου· φαίνεται λοιπὸν εἰς τὴν ἰδέαν ἢ θέσιν· ἔπειτα ἐμποροῦν ἐν ἀντιπαρταχθῶσι ὁμοῦ ἰδέαι· διὰ τοῦ ἰδόμεν ἴαν εἶναι οὐκείαι, ἢ ἄλλῃται· καὶ ἰδῶ φαίνεται ἢ ἀντίθεσις τῶν ἰδέων, πρὶν μάθωμεν τὴν σχέσιν των· τελευταίου δὲ πολλαὶ κρίσεις συναπτόμεναι ἀποσελοῦσι τὴν διάνοιαν, ὅπου ἀναγίνεται ἢ σύνθεσις τῶν τοῦ λόγου ἔργων.

Σημειώσεις. Αἱ τρεῖς αὗται στοιχεῖαι ἔργου θέσις καὶ ἀντίθεσις καὶ σύνθεσις εἶναι εἰς ὅλας τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ μέρη τῶν ἐπιστημῶν ἀναγκαῖα. Οἱ ἀριθμοὶ γινώσκονται ἀπὸ τὴν θέσιν καὶ ἀντίθεσιν καὶ σύνθεσιν τῆς μονάδος· $1 + 1 = 2$, $2 + 1 = 3$, $3 + 1 = 4$. Ὅλη ἡ ἀριθμητικὴ ἐπιστήμη εἰς ταῦτα τὰ τρία· διότι ἐν τῇ Προθεσίν, Ἀφαιρέσει, Πολλαπλασιασμῶν, Διαίρεισιν εἶναι μὲν αἱ θέσις καὶ ἀντίθεσις, αἱ συνακτίσεις, ὁ μιξὸν καὶ ὁ ἐπίτερον τῆς ἀφαίρεσιν, αἱ δύο παράγοντες, ὁ διαιρέτης καὶ ὁ διαιρετός· εἶναι δὲ σύνθεσις τὸ ἄθροισμα, ἢ διαφορὰ, ὁ πηλίκο.

γόμενος, τὸ κηλικόν. Κεῖ δὲ τὴν Γεωμετρίαν ἢ γραμμὴν, τὸ χειρὸν καὶ τὴ ἀρχὴν πάντος σχήματος, κατασκευάζεται ἐκ τῶν σημείων, καθὼς εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν εἰ ἀριθμοὶ ἐκ τῶν μονάδων· διότι θέτομεν πρῶτον ἐν σημείον Α εἰς τὸν τύπον, ἔπειτα ἀντιθέτομεν εἰς αὐτὸ ἄλλο σημείον τὸ Β, καὶ τελευταίον ἄγομεν τὴν γραμμὴν ὡς σύνθεσιν τῶν δύο τούτων σημείων Α — — — Β· βεβαιώνεται δὲ τὸ λεγόμενον καὶ ὁ ὀρισμὸς τῆς εὐθείας ὅτι εἶναι ἡ ἐλαχίστη ὁδὸς μεταξύ δύο σημείων. Διὰ τῆς αὐτῆς δὲ τριπλῆς ἐργασίας γίνεται ἐκ τῶν γραμμῶν ἢ ἐπιφανείων, ἧτις εἶναι σύνθεσις μεταξύ ἀντιθέτων γραμμῶν· καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανείων τὸ σῶμα, τὸ ὅποιον εἶναι σύνθεσις μεταξύ ἀντιθέτων ἐπιφανείων· Διὰ τῶν αὐτῶν δὲ λόγον ὁ τύπος ἔχει καὶ τρεῖς διαστάσεις, αἵτινες ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας ὡς θέσις καὶ ἀντιθέσις καὶ σύνθεσις· Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν χρόνον, μὲ ὅλον ὅτι ἔχει μίαν διάστασιν θεωρούμενος ὡς εὐθεῖα γραμμὴ, εὐρίσκονται τὰ τρία ταῦτα· καὶ θέσις μὲν εἶναι ἡ παρελθόν, ἀντιθέσις δὲ τὸ μέλλον, σύνθεσις δὲ τὸ παρὲν. Παρὰ ταῦτα ἀπεδείχθη (Ἡρηπ. φιλοσ. ΡΔ΄) ὅτι τρεῖς μὲν εἶναι αἱ φιλοσοφικαὶ δόξαι, θετικὴ, ἀντιθετικὴ, συνθετικὴ· τρεῖς δὲ αἱ μέθοδοι, δογματικὴ = μὲ τὴν θετικὴν, σκεπτικὴ = μὲ τὴν ἀντιθετικὴν, κριτικὴ = μὲ τὴν συνθετικὴν· εἰς δὲ τὴν αὐτὴν σχέσιν εὐρίσκονται καὶ αἱ τρεῖς δυνάμεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος τὸ αἰσθητικόν, τὸ νοητικόν, καὶ τὸ λογικόν, ἐνῶ αἱ ἰδέαι καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ λόγου εἶναι ἡ ἀνωτάτη σύνθεσις τῶν τριῶν ἐκεῖνων δυνάμεων (Ἡρηπ. φιλοσ. ΜΙ΄)· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρεκβάτικώτερον ἐπὶ τῆς σημειώσεως ταύτης, διὰ νὰ δεῖξωμεν τὴν εἰς ὅλας μας τὰς ψυχικὰς ἐργασίας τριπλότην τῶν τριῶν τούτων τῆς θέσεως καὶ ἀντιθέσεως καὶ συνθέσεως.

ΡΠΔ΄. Ἐκφερομένη δὲ διὰ προφορικῶν λόγου ἢ διὰ νοητικῶν ἢ γραφομένη ὀνομάζεται Ἡπειχέρημα. Εἶναι δὲ ἐπιχείρημα λόγος προφορικὸς ἢ γραπτὸς πιεστικὸς ἀδήλου καὶ ἀμφισαλλομένης ἀποφάσεως διὰ ἀποφάνσεως ἢ ἀποφάνσεων ἄλλων γνωρίμων καὶ ὀμολογουμένων· καὶ αἱ μὲν ὀμολογουμέναι καὶ γνωρίμαι ὀνομαζονται τὸ ἡγοούμενον μέρος τοῦ

ἐπιχειρήματος ἢ δὲ πικρῶμένη καὶ κατασκευαζομένη, τὸ ἐπι-
 πόμενον. Ἦς τὸ προεκτεθέν παράδειγμα ἠγοούμενον μὲν εἶ-
 να. αἰδύα ἀποφάνσεις, Πᾶς ἄνθρωπος θνητός, καὶ Σωκράτης
 εἶναι ἄνθρωπος· ἐπόμενον δὲ ἢ, Ἄρα Σωκράτης εἶναι θνητός.

ΡΗΒ'. Ἐἴδη δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος εἶναι Συλλογισμὸς
 καὶ Ἰσπαγωγὴ καὶ Παράδειγμα, τὰ ὅποια θέλομεν ἐξετά-
 σαι εὐθύς.

ΡΗΓ'. Ἀλλὲ πρὶν εἰπωμεν περὶ τῶν τριῶν τούτων ἐπι-
 χειρημάτων, ἐπειδὴ ἡ διάνοια εἶναι ἡ ἀμέσος ἢ ἔμμεσος,
 καὶ εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἀντιστοιχῇ λόγος προφορικὸς ἢ ἐπι-
 χειρῶν διπλοῦν, ἠγοῦν ἄμεσον καὶ ἔμμεσον· ἀναγκαῖον
 εἶναι νὰ προτάξωμεν τὰ ἄμεσα ταῦτα ἐπιχειρήματα, τὰ ὅ-
 ποια λέγονται καὶ συλλογισμοὶ ἀμεσοί, καὶ στοιχειώδεις δὲ
 οἱ αὐτοὶ καὶ ἀρχικοὶ καὶ διαδοτικοί, ἐπεὶ ὁ δὲ διαβαίνουσι
 διὰ πολλῶν μερικωτέρων καὶ ἐφαρμόζονται εἰς αὐτοὺς, καὶ
 εἶναι τρώσκον ἐνὰ αἰ θεμελιώδεις ἀρχαί, κατὰ τὰς ὁποίας
 ἐπιφέρονται τῶν διαφόρων ἐπιχειρημάτων τὰ περίσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Περὶ ἀμέσων Συλλογισμῶν.

ΡΗΔ΄.

Τοὺς εἰρημένους ἀμέσους συλλογισμοὺς, ἠγοῦν εἰς τοὺς
 ἑπομένους δὲν μεσολαθεῖ κρίσις δευτέρα διὰ νὰ γείνη συμπέ-

ρασμα (ΡΗΑ΄) ἐμποροῦμεν νὰ λάβωμεν ἀπὸ πέντε τόπους· ἀπὸ τὸ πλάτος τῶν ἐννοιῶν (ΠΘ΄)· ἀπὸ τὸ βάθος (αὐτ.)· ἀπὸ τῶν προτάσεων τῆν ἀντίθεσιν (ΡΞΔ΄—ΡΞΗ΄)· ἀπὸ τῆν ἰσοδυναμίαν των (ΡΞΘ΄) καὶ ἀπὸ τῆν ἀντιστροφῆν των (ΡΘΔ΄).

ΡΠΕ΄. Ἐκ τούτου πλάτους λοιπόν·

α΄. Ἐἰς πᾶσαν πρότασιν, τῆς ὁποίας ὑποκείμενος ὅρος εἶναι καθόλου τις ἰδέα, ἔπονται ἀμέσως ὅλαι αἱ προτάσεις, τῶν ὁποίων ὑποκείμενοι ὅροι εἶναι μερικώτεροι μὲν, ὑπὸ δὲ τῆν καθόλου ἐκείνην ὑποτασσόμενοι, κατηγορούμενος δὲ ὁ αὐτός· οἶον.

Πᾶσα οὐσία ἀυθύπαρκτος·

ἄρα καὶ πᾶν σῶμα ἀυθύπαρκτον·

ἄρα καὶ πᾶν ζῶον ἀυθύπαρκτον·

ἄρα καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἀυθύπαρκτος·

ἄρα καὶ ὁ Σωκράτης ἀυθύπαρκτος.

β΄. Ἐἰς πρότασιν, τῆς ὁποίας ὑποκείμενος μὲν ὅρος εἶναι κατωτέρος, κατηγορούμενος δὲ ἀνώτερος, ἀκολουθοῦν ἀμέσως ὅτι αἱ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι κατὰ τοῦ αὐτοῦ κατηγοροῦσι τὰ κατωτέρω διαζευκτικῶς, διότι ὁ κατηγορούμενος μερικεύεται (ΡΛΖ΄)· οἶον,

Ὁ Σωκράτης εἶναι οὐσία·

ἄρα εἶναι ἢ σῶμα ἢ ὁσώματον·

ἄρα εἶναι ἢ ἔμψυχον ἢ ἀψυχον·

ἄρα εἶναι ἢ ζῶον ἢ φυτὸν·

ἄρα εἶναι ἢ ἄνθρωπος ἢ κτῆνος.

Ἀποφατικῶς δὲ, διότι ὁ κατηγορούμενος εἶναι καθόλου, (ΡΛΖ΄) ἀκολουθοῦν καὶ χωρὶς διάζευξιν· οἶον, Ἡ δικαιοσύνη δὲν εἶναι οὐσία· λοιπὸν οὔτε σῶμα, οὔτε ἔμψυχον, οὔτε ζῶον, οὔτε ἄνθρωπος.

ΡΗ5. Ἐκ δὲ τοῦ βάθους·

α'. Ἀπὸ πρότασιν, τῆς ὑποίας τὸ ὑποκείμενον εἶναι μερικὸν ἤγουν κατώτερον, συναγοῦται ἔλαι αἰ κατηγοροῦσαι τὸ αὐτὸ κατὰ τῶν ἀνωτέρων μερικῶς λαμβανομένων, ἐπειδὴ περιέχονται τὰ ἀνωτέρω εἰς τὰ κατώτερα κατὰ βάθος (ΜΙΓ')· οἶον,

Ἰσοκράτης εἶναι φιλόσοφος
ἄρα καὶ τίς ἄνθρωπος·
ἄρα καὶ τί ζῶον κτλ.

β'. Εἰς πρότασιν, τῆς ὁποίας ὁ κατηγορούμενος ὅρος εἶναι μερικὸς καὶ κατώτερος, ἀκολουθοῦσιν ὅλαι αἰ κατὰ τοῦ αὐτοῦ κατηγοροῦσαι τὰ ἀνωτέρω· διότι τὸ κατηγορούμενον ἔχει ὅλον τὸ βάθος του· οἶον,

Ἰσοκράτης εἶναι ἄνθρωπος·
ἄρα καὶ ζῶον·
ἄρα καὶ σῶμα·
ἄρα καὶ οὐσία.

γ'. Εἰς τὴν κατηγοροῦσαν τὸ ὅριστὸν ἀκολουθοῦσιν αἰ κατηγοροῦσαι εἴη διαγορὰν καὶ τὸ κατὰ τὸν τέταρτον τρόπον ἴδιον (ΟΙΒ', Σημ.), οἶον,

Ἰσοκράτης εἶναι ἄνθρωπος·
ἄρα καὶ Λυγικὸν ζῶον·
ἄρα καὶ εἶπεν, καὶ γαλατικόν.

δ'. Εἰς πρότασιν ἀποφράσσουσιν τε ἔπεται ἀμέσως αἰ τὸ αὐτὸ καὶ ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω ἀποφράσσουσι, ἕως οἷον ἀ συναντηθῆτε συλλεπόμενον μετὰ τοῦ κατηγορουμένου· οἶον,

Ἰσοκράτης δὲν εἶναι γραμμὴ·
ἄρα καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι γραμμὴ·
καὶ τὸ ζῶον, καὶ τὸ σῶμα, ἕως τῆς οὐσίας·

εἰς δὲ τὴν, Σωκράτης δὲν εἶναι τετράπουν, ἀκολουθεῖ καὶ ἡ, Καὶ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι τετράπουν· ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ, καὶ τὸ ζῶον δὲν εἶναι τετράπουν· διότι τὸ ζῶον συνεπινοεῖται μὲ τὸ τετράπουν.

ε'. Εἰς τὴν ἀποφράχουσαν ἀκολουθοῦν ἀμέσως αἱ ἀποφύσκουσαι τὰ ἀνώτερα τοῦ ἀποφατικῶς κατηγορηθέντος παρσιτὸς, εἶναι καὶ ἐδῶ συναυτηθῆτε συνεπινοούμενον μὲ τὸ ὑποκείμενον· οἶον,

Ἡ γραμμὴ δὲν εἶναι ἄνθρωπος·

οὐδὲ ζῶον·

οὐδὲ σῶμα κτλ.

ἀλλ' εἰς τὴν, Ὁ λίθος δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀκολουθεῖ μὲν καὶ ἡ, Οὐδὲ ζῶον, ἀλλ' ὄχι καὶ ἡ, Οὐδὲ σῶμα· διότι τοῦτο συνεπινοεῖται κατὰ βάθος εἰς τὸ λίθος·

ΡΠΗ'. Ἐκ δὲ τῆς ἀντιθέσεως.

α'. Εἰς ὕλην ἀναγκαίαν καὶ ἀδύνατον ἀπὸ τὴν θέσει τῆς ἐναντίας συνάγεται ἀμέσως ἡ ἄρσις τῆς ἐναντίας, οἶον

Πᾶς ἄνθρωπος λογικός·

ἄρα οὐχὶ Οὐδεὶς ἄνθρωπος λογικός·

καὶ, Οὐδεὶς ἄνθρωπος ἀναίσθητος

ἄρα οὐχὶ Πᾶς ἄνθρωπος ἀναίσθητος·

εἰς δὲ ἐνδεχομένην ὕλην ἀπὸ ὕρσιον παρέπεται ἄρσις· οἶον,

οὐχὶ Πᾶς ἄνθρωπος σοφός·

ἄρα οὐχὶ καὶ Οὐδεὶς ἄνθρωπος σοφός·

καὶ, οὐχὶ Οὐδεὶς ἄνθρωπος λευκός

ἄρα καὶ οὐχὶ Πᾶς ἄνθρωπος λευκός.

β'. Εἰς ὕλην ἀναγκαίαν καὶ ἀδύνατον ἀπὸ τὴν θέσει τῆς ἐναντίας συνάγεται τῆς ἄλλης ἡ ἄρσις· οἶον,

Τίς ἄνθρωπος γαλατικός·

ἄρα οὐχὶ Οὐ πᾶς ὄνθρωπος γελαστικός·
εἰς δὲ ἐνδεχομένην, ἀπὸ τῆν θέσιν συνίσταται θέσις, οἶον,

Τίς ὄνθρωπος πένης

ἄρα Οὐ πᾶς ἄνθρωπος πένης

γ. Τίς ὅποιανδήποτε ὕλην ἀντιφασκεύσης τινὸς ἢ θέσις συνίγει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐτέρας, καὶ ἐξ ἐπουτίας ἢ ἄριστος τὴν θέσιν, ἐπειδὴ αὐταὶ μήτε συναληθεύουσι ποτὲ, μήτε συμφερόνται (ΡΞΖ').

ΠΠΘ'. Ἐκ δὲ τῆς ἰσοδυναμίας, ἢ μίαν πρότασιν ἀκολουθεῖ ἀμέσως εἰς τὴν ἄλλην· διότι αἱ ἰσοδύναμοι ἀντικαθίστανται εὐκαλιώτατα ἀντὶ τῆς μίαν ἢ ἄλλη.

ΡΥΓ'. Τελευταίου δὲ ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς, ἢ ἀντιστροφῆς ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ἀπὸ τῆν ὑπόθεσιν ἐγείναι ἢ ἀντιστροφή· ὅπου εἰς αὐτὰς εἶναι ἀπαραίτητον τὸ ἢ συναληθεύωσιν ἢ ἢ συμφερόνται (ΡΘΛ'). Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀμέσων συλλογισμῶν, τοὺς ὑποθέσεις αἰετὶ ὅχι ἀνοικεῖως ἰσῶς ἀκολουθεῖας ἐνόησαν προτάσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ Συλλογισμοῦ καὶ Ἐπαγωγῆς καὶ Παραδείγματος.

ΡΥΙΑ'.

Συλλογισμὸς κατ' Ἀριστοτέλην (Προτ. Αναλυτ. Βιβ. Α', βιβλ. α.) ἔστι λόγος, ἐν ᾧ τέλειτων τῶν, ἕτερόν τι τῶν

κειμένου ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τῷ ταῦτο εἶναι. Λέγεται δὲ συλλογισμὸς, διότι εἶναι συλλογὴ πολλῶν λόγων· τεθέντα δὲ ὀνομάζει τὰς προκειμένας προτάσεις, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὸ ἡγούμενον αὐτοῦ μέρους (ΡΠΛ). Ἐτερόν τε δὲ εἶναι τὸ ἐπόμενον μέρος (αὐτὸ) τὸ ὑποῖον ὀνομάζεται συμπεράσμα. Πρέπει ἐξ ἐνῆς σημειώσωμεν α', ὅτι αἱ προκειμεναὶ προτάσεις λέγονται τεθέντα, διότι πρέπει νὰ εἶναι ὁμολογούμεναι καὶ φανεραί· β', ὅτι τὸ συμπέρασμα συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης, ἡγουν καὶ θέλωμεν καὶ ἔχει, πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ δεχθῶμεν τὸ συμπέρασμα, ἀφ' οὗ δεχθῶμεν τὰς προτάσεις, ὡς πρέπει προδιαταχθείσας· τοῦτο δὲ σημαίνει καὶ τὸ, τῷ ταῦτα εἶναι, ἡγουν διότι προῦπειθῆσαν ἐκεῖνα ἐξ ἀνάγκης ἔπεται καὶ τοῦτο· οἶον,

Πᾶσα ἐπισήμη εἶναι ὠφέλιμος

Ἄλλα μὲν ἢ γεωμετρία εἶναι ἐπισήμη

Ἄρα ἢ γεωμετρία εἶναι ὠφέλιμος

ΡΥΙΒ'. Εἰς πάντα συλλογισμὸν παρατηροῦνται τρεῖς ὅροι, καθὼς εἰς τὸ παράδειγμα μας εἶναι οἱ ὅροι Ἐπισήμη, Γεωμετρία, ὠφέλιμος· ἀπὸ τούτους οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὸ συμπέρασμα ὀνομάζονται ἄκρα· καὶ ἄκρου μείζου εἶναι ὁ κατηγορούμενος (ὠφέλιμος)· ἄκρου δὲ ἔλαττον ὁ ὑποκείμενος (γεωμετρία)· ὁ δὲ τρίτος, ὃς τις ποτὲ δὲν εὐρίσκεται εἰς τὸ συμπέρασμα, ὀνομάζεται Μέσος· τοιοῦτος εἶναι ἐδῶ ὁ ὅρος Ἐπισήμη. Ἡ πρότασις, εἰς τὴν ὁποῖαν εἶναι ἡνωμένος ὁ μέσος ὅρος μὲ τὸ μείζου ἄκρου, ὀνομάζεται Μείζων· ἢ δὲ, εἰς τὴν ὁποῖαν εἶναι τὸ ἔλαττον, Ἐλάττων.

ΡΥΙΓ'. Ἡ μείζων πρότασις ἐμπορεῖ νὰ ἐκληφθῇ ὡς γενικὸς τῆς κανῶν, ἐκφαίνων γενικὴν τινα ιδιότητα τοῦ

ὑποκειμένου· ἢ δ' ἐλάττιον μαρτυρεῖ, ὅτι εἰς τὸ γενικὸν ἐκείνης ὑποκείμενον ὑποτύσσεται καὶ ὑποκείμενον ἄλλο, καθὼς, φέρ' εἰπεῖν, ἡ γεωμετρία· ἢ δὲ τρίτη, εἶναι τὸ συμπέρασμα (Ἐμπ. Ψυχ. ΡΞ').

ΓΥΙΔ'. Λέγεται δὲ ὁ παρὰ τὰ ἄκρα ὄρος μέσος, ἐπειδὴ ἐκπληρᾷ ἀλλοθῶς ἔργου μενέτου· διότι ἐνύνηται πρῶτου μὲ τὸ κατὰ τὸ ἄκρον εἰς τὴν μέσην πρότασιν· ἐνάυεται ἑπείτα μετὰ τὸ ἔλαττον εἰς τὴν ἐλάττωσαν· καὶ ἐνύνηται τελευταίων ταῦτα πρὸς ἀλλήλα εἰς τὸ συμπέρασμα ὡς ἀγαθὸς μεσότης. Ἐὰν δὲ ὁ μέσος συνῆφθῃ μὲν μὲ ἐν ἄκρον, ἀποχρησθῇ δὲ ἀπὸ τοῦ ἄλλου δι' ἀποφάσεως, ἀποχρησίζονται καὶ τὰ ἄκρα ἀπ' ἀλλήλων, καὶ τὸ συμπέρασμα γίνεται ἀποφαικόν· εἶναι,

Ἐνδὲν αὐτόφωτον εἶναι πλανήτης·

Ἐὐ Ἡλιος εἶναι αὐτόφωτος·

Ἐὐ Ἡλιος λοιπὸν ἔδεν εἶναι πλανήτης.

Σημειώσεις· Δύο συλλογιστικὰ μέρη μεταχρησίζονται οἱ Διαλεκτικοὶ εἰς τὴν παλαιὰν γλῶσσαν μας· τὸ ἀλλὰ μὲν καὶ τὴν ἐλάττωσαν πρότασιν, καὶ τὸ ἄρα εἰς τὸ συμπέρασμα, καθὼς ἔταμεν (ΡΥΙΑ'). τὰ ἑποῖα εἶναι ἴσως καλὴν νύ φυλαχθῶσι καὶ εἰς τὴν νεωτέραν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔμπροσ ἀφίνονται καὶ τὰ δύο διὰ συντομίαν.

ΡΥΙΕ'. Ἐπισηρίζονται δὲ οἱ συλλογισμοὶ εἰς τοὺς ἐφεξῆς δύο λόγους.

α'. Τὸ κατὰ παντὸς τοῦ γένους ἢ τοῦ εἶδους λεγόμενον, λέγεται καὶ καθ' ἑκάστου ἀπὸ τὰ ὑπὸ τὸ γένος ὑπαγόμενα εἶδη, ἢ ἀπὸ τὰ ὑπὸ τὸ εἶδος ὑποτασσόμενα ἄτομα· ἢ, ἄλλως, χαρακτηρὶς χαρακτηρὸς εἶναι καὶ ταῦ νουητού ἢ χαρακτηρὶς.